



Лазоренко С., Ворона В., Чхайло М. Соціальне значення адаптивного спорту. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2026. Том 14, № 3. С. 88-94. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-012>.

Lazorenko S., Vorona V., Chkhailo M. Sotsialne znachennia adaptyvnoho sportu [Social significance of adaptive sports]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2026. Vol. 14, No 3. С. 88-94. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol14i3-012>.

УДК 796.034-056.26.316.422:796

DOI: 10.31110/2616-650X-vol14i3-012

Сергій ЛАЗОРЕНКО¹, Віта ВОРОНА², Микола ЧХАЙЛО³

^{1,2} Сумський державний університет, Україна

³ Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна

¹ <https://orcid.org/0000-0001-6493-8514>

serglazarenko@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-4958-3019>

v.vorona@med.sumdu.edu.ua

³ <https://orcid.org/0000-0002-7368-5202>

nikchkh@gmail.com

СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ АДАПТИВНОГО СПОРТУ

Анотація. Адаптивний спорт в умовах участі України у війні, її незламного населення у боротьбі за збереження історичної ідентифікації став ключовим конструктом фізичної та психологічної реабілітації ветеранів і постраждалих від війни. Адаптивний спорт – це багатofакторна система модифікованих видів спорту для людей з інвалідністю, яка детермінована реаліями нинішньої боротьби українського народу та позиціонується як фундаментальний ключовий інструмент соціальної реінтеграції до соціуму, особливо для ветеранів війни. Адаптивний спорт, з морально-етичної точки зору, дає можливість людям з особливими потребами засвоїти нові цінності життя та визнати, що інвалідність – це не вирок, а новий етап їх життєвої діалектики. Адаптивний спорт – дозволяє людям з інвалідністю не лише відновити фізичну форму, а й соціалізуватися, повернувшись до активного життя в громаді через формування спільноти «своїх» та подолання психологічних бар'єрів, стати творцями матеріальних і духовних цінностей суспільства. Наша країна, отримавши статус незалежності, обрала вектор інтеграції до прогресивного європейського простору, у якому діють правові норми підтримки людей з інвалідністю. Тому в Україні адаптивний спорт офіційно визнано окремим напрямом фізичної культури згідно із законом №9485, ухваленим у 2024 році, який релевантно характеризує державну політику щодо підтримки спорту інвалідів та створення адекватних місць для їх тренувань, та безбар'єрних просторів – середовищ, де кожна людина, незалежно від фізичних, когнітивних, вікових чи соціальних особливостей, має рівний, комфортний та безперешкодний доступ до всіх соціальних та спортивних об'єктів, медичних будівель і закладів освіти та усіх інших сфер суспільного життя. Тому, авторський колектив даної наукової публікації, у тексті статті, презентує соціальні аспекти адаптивного спорту, які дають можливість підкреслити глибокий гуманізм українського суспільства на протязі радянському, де герої війни мали статус безхатченків та жебраків.

Ключові слова: адаптивний спорт; спортсмени з особливими потребами; інваліди війни; соціальна реінтеграція.

Serhii LAZORENKO¹, Vita VORONA², Mykola CHCHAYLO³

^{1,2} Sumy State University, Ukraine

³ Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Ukraine

¹ <https://orcid.org/0000-0001-6493-8514>

serglazarenko@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0003-4958-3019>

v.vorona@med.sumdu.edu.ua

³ <https://orcid.org/0000-0002-7368-5202>

nikchkh@gmail.com

SOCIAL SIGNIFICANCE OF ADAPTIVE SPORTS

Abstract. Adaptive sports in the context of Ukraine's participation in the war, its indomitable population in the struggle to preserve historical identification, became a key construct in the physical and psychological rehabilitation of veterans and war victims. Adaptive sports are a multifaceted system of modified sports for people with disabilities, shaped by the realities of the current struggle of the Ukrainian people, and are a fundamental key tool for social reintegration, especially for war veterans. Adaptive sports, from a moral and ethical perspective, enable people with special needs to learn new life values and recognize that disability is not a sentence but a new stage in their life dialectics. Adaptive sports allow people with disabilities not only to regain physical fitness, but also to socialize, returning to active life in the community through the formation of a community of «their own» and overcoming psychological barriers, becoming creators of material and spiritual values of society. Our country, having gained independence, has chosen the vector of integration into the progressive European space, in which legal norms supporting people with disabilities operate. Therefore, in Ukraine, adaptive sports are officially recognized as a separate direction of physical culture in accordance with Law No. 9485, adopted in 2024, which relevantly characterizes the state policy on supporting sports for people with disabilities and creating adequate places for their training, and barrier-free spaces – environments where every person, regardless of physical, cognitive, age or social characteristics, has equal, comfortable and unhindered access to all social and sports facilities, medical buildings and educational institutions, and all other spheres of public life. Therefore, the authors of this scientific publication, in the text of the article, present the social aspects of adaptive sports, which make it possible to emphasize the deep humanism of Ukrainian society in contrast to the Soviet one, where war heroes had the status of homeless people and beggars.

Keywords: adaptive sports; athletes with special needs; war invalids; social reintegration.

Постановка проблеми. В Україні адаптивний спорт офіційно визнано окремим напрямом фізичної культури згідно із законом №9485, ухваленим у 2024 році. За нормою, указанного закону, адаптивний спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури та спорту, спрямована на залучення осіб з інвалідністю чи осіб з обмеженнями повсякденного функціонування до занять фізичною культурою і спортом з метою сприяння інклюзії та інтеграції до суспільства, фізичній, психологічній реабілітації і сприяє можливості до самостійного способу життя, реінтеграції до місцевої спільноти. У процесі реалізації та вирішення прогностичних завдань адаптивного спорту, Міністерство молодіжної політики і спорту та Міністерство ветеранів втілюють у життя наступні проекти: «Розвиток адаптивного спорту» для створення безбар'єрного середовища; платформа «Наші тут» – інтерактивна мапа місць відновлення та спортивних ініціатив для ветеранів; грантові програми створення адаптивних спортивних клубів у громадах у рамках конкурсу «Час діяти, Нестримні», на який виділено 400 тисяч гривень; вже діє програма «Ветеранський спорт», у якій для кожного ветерана та ветеранки війни передбачена грошова допомога у розмірі 1500 гривень для заняття фізичною культурою та спортом, тощо. Указані ініціативи, дають можливість полегшити представникам спорту ветеранів війни займатися улюбленим видом спорту та достойно представляти нашу країну у міжнародному проєкті «*Invictus Games*», відчуті увагу з боку держави та суспільства. «Наша ціль – це країна, у якій українці регулярно та свідомо займаються фізичною культурою і спортом в громадах без бар'єрів, а молодь має можливість реалізовувати свій потенціал та змінювати країну на краще» – підкреслив Матвій Бідний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи важливість та неабияке значення адаптивного спорту щодо реінтеграції ветеранів війни до соціального середовища, українські науковці приділяють достатню кількість часу для вивчення практичних і теоретичних його аспектів. Особливості підготовки спортсменів-інвалідів до змагань, описали у своїх наукових публікаціях С. Матвеев, І. Когут, О. Борисова, І. Свістельник та Ю. Бріскін [1-3]. Про стан та перспективи розвитку адаптивного спорту в Україні писали Т. Бородіна та В. Пацура [4]. Історичні аспекти становлення адаптивного спорту через призму його загальних принципів вивчали С. Лазоренко, В. Ворона та М. Чхайло [9]. Соціально-гуманістичні засади адаптивного спорту та його діалектика у контексті Європейського вектору розвитку України представлені в наукових статтях І. Когут, А. Петронюк, М. Стареправо та Т. Кропивницької [7, 10]. В. Ворона, С. Лазоренко та Н. Петренко проаналізували планування спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів осіб з інвалідністю в Україні за період 2020-2024 років та вказали на їх недостатність, з урахуванням прогресивних тенденцій збільшення кількості представників системи спорту «Інваспорту» [6]. Зі збільшенням кількості спортсменів ветеранів війни сфера фізичної культури і спорту вже зараз відчуває кадровий дефіцит фахівців, які б мали кваліфікацію для роботи з указаною категорією атлетів. Тому, національна система освіти акцентовано направлена на підготовку фахівців з адаптивного спорту та забезпечення реабілітації, соціалізації та фізичної активності осіб з інвалідністю та ветеранів. Методологія підготовки тренерів з адаптивного спорту представлена у навчально-методичних посібниках М. Дутчака, О. Андрєєвої, І. Когут, Є. Гончаренка та авторського колективу на чолі з О. Кузенко [5, 8, 11].

Мета написання даної публікації детермінована бажанням автора узагальнити та систематизувати інформацію щодо соціальних функцій адаптивного спорту, як фундаментальних аспектів інтеграції спортсменів ветеранів війни до соціального та демократичного українського суспільства.

Методи дослідження: для досягнення задекларованої мети, нами було використано загальнологічні методи і прийоми дослідження – аналіз, порівняння і узагальнення наукової інформації та її систематизація відповідно до діалектики розвитку зазначеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. У своїй дисертаційній роботі «Приклад програм відпочинку, які обслуговують воїнів у перехідний період» Andrea N. Frisch розкриває різні форми залучення ветеранів війни до занять спортом, однією з яких є участь у паралімпійських спортивних програмах. У науковій роботі американська вчена паралімпійський спорт розглядає як ключову та структурну підсистему адаптивного спорту.

І це не випадково, так як високий рівень гуманістичної моралі адаптивного спорту априорі було передбачено філософсько-світоглядними концепціями від доби античності до сьогодення. Гуманізм та милосердність епохи олдувайської і мустьєрської культур та періоду становлення класових стосунків дозволили вижити людству у важких умовах життя середнього і пізнього палеоліту та рабовласництва. Принципові зміни в ставленні до людей з інвалідністю приходять із християнством та закликком Ісуса з Назарету до милосердя і любові до ближнього. У новому на той час, монотістичному віровченні, обов'язком кожної людини визначено наступні гуманістичні вчинки: голодного нагодувати, спраглого напоїти, голого одягнути, недужого відвідати, померлого поховати. До нашого часу дійшли відомості про відкриття у Константинополі (Візантія) 369-го року при монастирі лікарні для людей з інвалідністю, жебраків, сиріт, що свідчить про почуття милосердя до вказаної категорії осіб у

ранньохристиянському суспільстві. У IV-V століттях зафіксовані факти турботи християнських послідовників про людей з розумовою відсталістю – Святитель Миколай, архієпископ Лікійський (270/286-бл.345); сліпих – святий Єфрем Сирий (IV століття), який на схилі років побудував у місті Едесса (зараз руїни розташовані на південному сході Туреччини) богадельню для жебраків, сліпих та хворих [7].

У період сучасності, соціальне значення адаптивного спорту детерміноване антропоцентризмом (грец. *anthropos* – людина і лат. *centrum* – центр) – згідно з яким людина вважається центром Всесвіту, найвищою метою всіх подій та основою ціннісної шкали. Ця парадигма ставить людину вище природи, роблячи її інтереси та розум основою оцінки світу та екзистенціалізмом (фр. *existentialisme* або лат. *existentia* – існування) – напрям у філософії XX століття, що позиціонує і досліджує людину як унікальну духовну істоту, що здатна до вибору власної долі. Основним проявом екзистенції є свобода, яка визначається як відповідальність за результат свого вибору.

Тому авторський колектив даної публікації, проаналізувавши інформацію наукових статей, систематизував усі соціальні функції адаптивного спорту, розділивши їх на дві групи – загальні та специфічні. До загальних – увійшли наступні. Гуманістична функція визначається, перш за все, ствердженням у громадській свідомості найбільшого суспільного значення – людини, її здоров'я, соціальної самореалізації, якості життя тощо. Гуманізм передбачає визнання, розуміння та допомогу особам з особливими потребами не лише з боку спеціалізованих установ та соціальних працівників, а й з боку суспільства у цілому, формування адекватних соціальних настанов щодо інвалідів як членів суспільства. Спорт надає незрівнянні можливості для розвитку особистості в умовах дії таких гуманістичних чинників, як свобода, рівність, відповідальність, творчість тощо. Сам характер спортивної діяльності, що вимагає мобілізації духовних та фізичних сил в процесі тренувань та змагань, спричиняє особистісне зростання.

Соціалізуюча функція адаптивного спорту реалізується у активізації процесу афіліації осіб з інвалідністю до життя суспільства, участі у соціально корисній діяльності, самореалізації, сприянні набуттю життєвого досвіду, засвоєнню соціальних норм, правил поведінки тощо. Спортивні заняття можуть виступати необхідною умовою духовного та фізичного розвитку, фундаментальним підґрунтям самостійності у житті та підготовки людей з інвалідністю до адекватних трудових звершень. Отже, заходи соціальної реабілітації засобами спорту є дуже важливими як для самого інваліда і його родини, так і для суспільства через те, що ефективна спортивно-оздоровча робота безпосередньо пов'язана з економічною рентабельністю, підвищенням працездатності, зменшенням захворювань, активізацією суспільної та професійної діяльності людей з особливими потребами.

Виховна функція адаптивного спорту полягає у формуванні у людини та суспільства гуманістичних та морально-етичних цінностей. Заняття спортом сприяють вихованню адекватної самооцінки, долаючій невпевненості у собі, свідомого ставлення до власного здоров'я та виконання фізичних вправ, відповідальності та ініціативності, дисципліни тощо, а також формуванню навичок самовиховання. Спорт, як вид і результат діяльності, стверджує у свідомості людини пріоритетне значення активності щодо досягнення результату, сприяє набуттю позитивного морального досвіду, формуванню важливих якостей особистості тощо. В свою чергу, без перебільшення, видатні досягнення спортсменів-інвалідів у Паралімпійських та Дефлімпійських іграх, Спеціальних олімпіадах, Іграх Нескорених (*Invictus Games*) демонструють іншим інвалідам та суспільству можливості перемоги над фатальними наслідками долі, є прикладом для наслідування та надихають на активне спортивно-реабілітаційне життя інших.

Видовищна функція адаптивного спорту полягає у демонстрації видатних досягнень спортсменів-інвалідів, їх наполегливості та завзятості, що не можуть не викликати захоплення у глядачів та вболівальників. Дійсно, у змаганнях атлетів з особливими потребами не завжди є ідеальна зовнішня краса рухів та естетика тіла, проте, такі спортивні заходи відбуваються за участі великої кількості глядачів. Існує думка, що естетичні та емоційні переживання під час спостереження змагань інвалідів знаходяться на іншому рівні сприйняття, змушуючи дивитися на інваліда, як на людину-бійця, яка, незважаючи на усі труднощі та обмеження живе повноцінним життям і не лише пристосовуючись до нього, а сам визначає свою подальшу долю. Спостереження за поведінкою та змагальною боротьбою спортсменів-інвалідів докорінно змінюють ставлення суспільства до них, змушують сприймати їх не як знедолених, а як рівних членів суспільства, часто здатних на значніші досягнення, ніж більш здорові люди.

Освітня функція передбачає, з одного боку набуття спортсменами-інвалідами знань про спорт як вид і результат діяльності, сукупність духовних і матеріальних цінностей, набуття життєвого досвіду, знань, що сприятимуть покращанню якості життя та професійній самореалізації, а з іншого боку – формування знань про спорт інвалідів як соціально важливе явище, структуру та зміст змагальної діяльності та рухової активності атлетів різних нозологій, специфіку застосування засобів

і методів спортивної підготовки у спорті інвалідів, особливості функціонування їх організму в умовах фізичних навантажень, змагальної діяльності, стресу, особливості адаптаційних процесів, тощо.

Комунікативна функція адаптивного спорту набуває особливого значення саме з урахуванням особливостей життя людини з обмеженими можливостями. Відомо, що великою проблемою інвалідів є їхня самотність, яка наводить на фокусування уваги на хворобі, незадовільному стані здоров'я, емоційній пригніченості, неадекватній особистій ініціативі, відсутності бажання підтримувати стосунки з друзями тощо. Заняття спортом та участь у змаганнях, навпаки, сприяють покращанню їх комунікативної активності. У процесі спортивного тренування інвалідів використовуються вербальні та невербальні комунікативні засоби. Характер спортивних дій – формує певну структуру взаємних стосунків. Сама ж природа спортивних занять вимагає відвідування спортивної споруди, передбачає колективні взаємодії, сприяє спілкуванню.

Що стосується переліку специфічних функцій адаптивного спорту, то до цієї групи ми відносимо наступні дефініції. Корекційно-компенсаторна функція – є основою всієї спортивної діяльності осіб з особливими потребами. Зрозуміло, що інвалідність, як стійке порушення, спонукає до необхідності максимально можливої та адекватної корекції уражень. Заняття видами адаптивного спорту сприяють корекції та розвиткові сенсорних функцій – зорової, слухової, кінестетичної, тактильної, вестибулярної; психічних – уваги, пам'яті, мови, емоційно-вольової царини, поведінки, особистісних настанов, тощо; соматичних – постави, деформацій суглобового апарату, дихання, серцево-судинної системи тощо та моторних – відхилень у розвиткові фізичних якостей, координації рухів та інших порушень.

Рекреаційно-оздоровча функція – полягає у задоволенні потреби в активному відпочинку та різноманітних розвагах, відновленні фізичних та духовних сил. Спортивні заняття дають для цього надзвичайно широкі можливості – різноманітні спортивні ігри, адаптовані до нозологічних особливостей гравців, плавання, танці тощо, а також різноманітні спортивні заходи – чемпіонати, спартакіади, спортивні фестивалі різної статусності, від обласних та всеукраїнських до міжнародних. Через систему міжнародних змагань, спортсмени-інваліди мають можливість мандрувати теренами нашої планети, знайомлячись з особливостями життя та історичними традиціями, використовувати рекреаційні можливості багатьох країн світу.

Функція моделювання поведінки, яку конкретизовано у професійному спорті і яка полягає у формуванні соціально виправданого світогляду, властива також і адаптивному. Якості, що формуються у спорті, використовуються суспільством як модель виховання інших членів суспільства, а спортсмени є прикладами для наслідування. Так, канадський спортсмен-паралімпієць та активіст Рік Гансен, багаторазовий чемпіон світу та Паралімпійських ігор у перегонах та марафоні на візках, за два роки об'їхав навколо світу у своєму турі «Людина у русі», подолавши у такий спосіб понад 40000 км, з метою демонстрації людських можливостей, писав: «Ми сподівалися, сконцентрувати увагу суспільства не на тому, що інваліди не можуть зробити, а навпаки – на їх можливостях. Ми прагнули призвати інвалідів влитися у суспільство...».

Прикладом формування соціальної моралі, може бути історія життя кандця Террі Фокса (1958-1981), якому у 1977 році було встановлено невтішний діагноз – рак кістки колінного суглобу і як результат – ампутація правої нижньої кінцівки. Через три роки молодий атлет приймає рішення пробігти через всю країну від океану до океану. Мета пробігу – збір коштів на дослідження онкологічних захворювань. Під час організації «Марафону надії» він мріяв зібрати по одному долару з кожного канадського громадянина. Понад рік він щодня тренувався, бо добре розумів, що навіть здоровій людині таку дистанцію не здолати без попередньої підготовки. Террі Фокс розпочав «Марафон...» 12 квітня 1980 року, зануривши ногу в Атлантичний океан, і мав намір занурити її вдруге вже – в Тихий океан у Ванкувері. Але здійснитися мрії юнака не судилося. Пробігаючи щодня у середньому 42 км, 1 вересня 1980 року спортсмен зупинився у містечку Тандер-Бей (на півночі провінції Онтаріо) після 143 днів безперервного марафону. Пробігши 5 373 км через провінції Ньюфаундленд, Нова Шотландія, Острів Принца Едуарда, Нью-Брансвік, Квебек і Онтаріо, Террі Фокс не зміг закінчити свій марафон. Зупинку спровокувало захворювання, метастази якого уразили легені юнака. За десять місяців, не доживши до свого 23-річчя, атлет помер. До лютого 1981 року було зібрано трохи більше ніж 24 мільйони доларів, але, найголовніше, він зумів привернути увагу широкої громадськості. Тепер у Канаді та ще в більш ніж 50 країнах світу щорічно проводяться благодійні пробіги імені Террі Фокса у фонд пожертвувань на дослідження онкологічних захворювань. «*Terry Fox Run*» занесений до Книги рекордів Гіннеса як найбільша одиночна кампанія зі збору коштів у світі. Нині, через 25 років розвитку, «Фонд Террі Фокса» зріс до 360 мільйонів доларів, тож за допомогою мільйонів людей зусилля Террі Фокса не минули даремно. Канадська влада назвала криголам ім'ям Террі Фокса, який почали експлуатувати 1983 року.

Інтегративна функція передбачає об'єднання людей навколо соціально важливих цінностей на підставі спільності інтересів. Адаптивний спорт у цьому контексті є унікальною формою інтеграції і виконує інтернаціональні функції через програми «Об'єднаного спорту», які було обґрунтовано у липні 1988-го року на конференції Міжнародної організації Спеціальних Олімпіад. Під Об'єднаним спортом розуміють командне тренування й змагання приблизно рівної кількості (1:1) спортсменів із відхиленнями в розумовому розвитку та абсолютно здорових партнерів. Усі члени команди мають бути приблизно однієї вікової групи. Принципи Об'єднаного спорту нині використовуються багатьма організаціями спорту інвалідів. Федерації адаптивного спорту скандинавських країн щороку проводять такі змагання з партнерського футболу. Міжнародна спортивно-реабілітаційна асоціація осіб із церебральним паралічем визнала за доцільне допускати до участі в іграх із волейболу сидячі одного здорового спортсмена. Деякі національні спортивні федерації глухих вважають за доцільне брати участь у змаганнях з баскетболу і змагатися разом з іншими командами, до яких входять спортсмени без вад у стані здоров'я.

Гедоністична функція реалізується через рухову активність, що дає відчуття радості, захоплення, майже щастя. Людина з обмеженими можливостями гостро відчуває задоволення від вільного плавання, можливості верхової їзди, танцю сидячи у інвалідному візку тощо, щиро переживає навіть мінімальному успіху у реалізації власних ініціатив, радіє можливості пересуватися, спілкуватися, змагатися і перемагати. Задоволення приносить не тільки власна рухова діяльність, а й можливість досягнення поставленої мети, отримання соціального визнання тощо. У адаптивному спорті створюються навіть додаткові умови, які дають спортсменам більші можливості максимального прояву своїх здібностей і які переважно реалізовані у системі класифікації формування стартових списків змагань.

Змагальна функція адаптивного спорту ґрунтується, перш за все, на розумінні змагань як системоутворюючого фактора спорту. Спортивні заходи, генерують ґрунтовні підстави для постійних, систематичних та безперервних тренувань, а прагнення досягнення спортивного результату є потужним стимулом самовдосконалення. Проте, адаптивний спорт у цілому має переслідувати мету фізичної та соціальної реабілітації, і спрямованість на досягнення максимального результату у спорті інвалідів не може, як у олімпійському спорті, детермінувати усі цільово-результативні відношення. Можна стверджувати, що адаптивний спорт як і олімпійський, доцільно розглядати у двох цільово-результативних аспектах – реабілітаційний спорт, переважно спрямований на вирішення оздоровчо-рекреаційних завдань та спорі інвалідів у системі міжнародного паралімпійського руху, вершиною якого є Паралімпійські, Дефлімпійські та ігри Спеціальних Олімпіад, і який переважно спрямований на демонстрацію найвищих можливостей кожного спортсмена в умовах добросовісного суперництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідивши можливості, кожної окремо соціальної функції адаптивного спорту, ми дійшли висновку, що їх інтегративна взаємодія виступає потужною базою забезпечення повної інтеграції людей з інвалідністю, особливо ветеранів війни до життя у високоморальному українському суспільстві, реалізації внутрішнього потенціалу, відновлення психологічної та емоційної впевненості, формування позитивної самооцінки та створення кола спілкування. Останній аргумент, не дає залишитись героям війни сам на сам з психологічними проблемами в обмеженому просторі власного помешкання. Вони допомагають долати стрес, розвивати навички взаємодії, підвищують рівень самореалізації та забезпечують соціальну адаптацію через активний спосіб життя творіння матеріальних та духовних цінностей суспільства та саме головне – є прикладом для наслідування і формування українського патріотизму та незламності. Як зазначається Міністерством у справах ветеранів війни, адаптивний спорт є інструментом, що дозволяє людям із інвалідністю не лише відновлювати фізичні сили, а й адаптуватися до нового життя, зокрема через підтримку в середовищі однодумців.

Конфлікт інтересів. Автор підтверджує відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися під час написання цієї наукової статті.

Список використаних джерел

1. Матвеев С. Ф., Когут І. О., Борисова О. В., Данько Г. В., Кропивницька Т. А., Гончаренко Є. В. *Адаптивний спорт*. Навчально-наочний посібник. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2014. 116 с. URL : <https://reposit.uni-sport.edu.ua/items/071099ff-a8d8-4fce-868a-0906d01210e7>

2. Бріскін Ю. А. *Спорт інвалідів*. Київ : Олімпійська література, 2006. 263 с. URL : <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/11517>
3. *Адаптивний спорт : анот. наук.-темат. покажч. друкованих видань трома мовами* / уклад. Ірина Свістельник, Юрій Бріскін. – Вид 2-ге, перероб. і допов. Львів : ЛДУФК, 2013. 214 с. URL : <https://www.ldufk.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/adaptivnyi-sport.pdf>
4. Бородіна Т., Пацура В. Стан розвитку адаптивного спорту в Україні. Матеріали Х Міжнародної наукової інтернет-конференції «Спорт сучасне суспільство». Київ : НУФВСУ, Олімпійська література, 2017. С. 130-132. URL : https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/konferencya/nufzsu%20konferentsii/materiali_10_mizhnarodnoi_naukovoi_internet-konferenciyi_sport_ta_suchasne_suspilstvo_2017_0.pdf
5. Дутчак М., Андреева О., Благій О., Василенко М. *Теорія та технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності* : підручник. Одеса : Видавництво «Олді-плюс», 2025. 578 с. URL : <https://oldiplus.ua/teoriya-ta-tehnologii-ozdorovcho-rekreacijnoi-ruhovoi-aktivnosti/>
6. Ворона В., Лазоренко С., Петренко Н. Аналіз планування спортивних і фізкультурно-оздоровчих заходів осіб з інвалідністю в Україні за період 2020-2024 років. *Олімпійський та паралімпійський спорт*, 2024. Вип. 2. С. 16-22. <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2024.2.3>
7. Когут І. Соціально-гуманістичні засади адаптивного спорту як складової фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 2. С. 65-71. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.2.65-71>
8. Когут І. О., Гончаренко Є. В., Кропивницька Т. А., Маринич В. Л., Матвеев С. Ф., Шитікова Є. А., Крушинська Н. М., Бекар С. В. *Адаптивний спорт*: навч.-наоч. посіб. Київ : Національний університет фізичного виховання і спорту України, 2025. 228 с. URL : <https://reposit.uni-sport.edu.ua/entities/publication/1c13ad49-ac83-4171-b4ec-50aa0535a8e0>
9. Лазоренко С., Ворона В., Чхайло М. Історичні аспекти становлення адаптивного спорту через призму його загальних принципів. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Т. 12. № 9. С. 45-51. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-007>
10. Петронюк А., Стареправо М., Кропивницька Т. Еволюція суспільних поглядів на інвалідність в контексті Європейського досвіду. Матеріали XI Міжнародної наукової інтернет-конференції «Спорт сучасне суспільство». Київ : НУФВСУ, Олімпійська література, 2018. С. 249-254. URL : https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/materialy_hi_mizhnarodnoi_internet_konferenciyi_sport_ta_suchasne_suspilstvo.pdf
11. Кузенко О. Й., Голод Н. Р., Янів О. В., Тудоси В. Г., Федорівська Л. П. *Теорія і методика адаптивного фізичного виховання в інклюзивному освітньому просторі* : навч. посіб. / 2-е вид. перероб. і доп. Львів : «Новий Світ-2000», 2026. 174 с. URL : <https://ns2000.com.ua/teoriia-i-metodyka-adaptivnoho-fizychnoho-vykhovannia-v-inkliuzivnomu-osvitnomu-prostori-navchalnyy-posibnyk/>

References

1. Matvieiev S. F., Kohut I. O., Borysova O. V., Danko H. V., Kropyvnytska T. A., Honcharenko Ye. V. *Adaptivnyi sport. Navchalno-naochnyi posibnyk*. Kyiv : TOV «NVP «Interservis», 2014. 116 s. URL : <https://reposit.uni-sport.edu.ua/items/071099ff-a8d8-4fce-868a-0906d01210e7> (in Ukrainian)
2. Briskin Yu. A. *Sport invalidiv*. Kyiv : Olimpiiska literatura, 2006. 263 s. URL : <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/11517> (in Ukrainian)
3. *Adaptivnyi sport : anot. nauk.-temat. pokazhch. drukovanykh vydan troma movamy* / uklad. Iryna Svistelnik, Yurii Briskin. – Vyd 2-he, pererob. i dopov. Lviv : LDUFK, 2013. 214 s. URL : <https://www.ldufk.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/adaptivnyi-sport.pdf> (in Ukrainian)
4. Borodina T., Patsura V. Stan rozvytku adaptivnoho sportu v Ukraini. Materialy Kh Mizhnarodnoi naukovoi internet-konferentsii «Sport suchasne suspilstvo». Kyiv : NUFVUSU, *Olimpiiska literatura*, 2017. S. 130-132. URL : https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/konferencya/nufzsu%20konferentsii/materiali_10_mizhnarodnoi_naukovoi_internet-konferenciyi_sport_ta_suchasne_suspilstvo_2017_0.pdf (in Ukrainian)
5. Dutchak M., Andriieva O., Blahii O., Vasylenko M. *Teoriia ta tekhnologii ozdorovcho-rekreacijnoi rukhovoi aktivnosti* : pidruchnyk. Odesa : Vydavnytstvo «Oldi-plius», 2025. 578 s. URL : <https://oldiplus.ua/teoriya-ta-tehnologii-ozdorovcho-rekreacijnoi-ruhovoi-aktivnosti/> (in Ukrainian)
6. Vorona V., Lazorenko S., Petrenko N. Analiz planuvannia sportyvnykh i fizkulturno-ozdorovchykh zakhodiv osib z invalidnistiu v Ukrainy za period 2020-2024 rokov. *Olimpiyskiy ta paralimpiyskiy sport*, 2024. Vyp. 2. S. 16-22. <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2024.2.3> (in Ukrainian)
7. Kohut I. Sotsialno-humanistychni zasady adaptivnoho sportu yak skladovoi fizychnoi kultury. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*. 2015. № 2. S. 65-71. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2015.2.65-71> (in Ukrainian)
8. Kohut I. O., Honcharenko Ye. V., Kropyvnytska T. A., Marynych V. L., Matvieiev S. F., Shytikova Ye. A., Krushynska N. M., Bekar S. V. *Adaptivnyi sport: navch.-naoch. posib*. Kyiv : Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy, 2025. 228 s. URL : <https://reposit.uni-sport.edu.ua/entities/publication/1c13ad49-ac83-4171-b4ec-50aa0535a8e0> (in Ukrainian)
9. Lazorenko S., Vorona V., Chkhailo M. Istorychni aspekty stanovlennia adaptivnoho sportu cherez pryzmu yoho zahalnykh pryntsyypiv. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 2024. T. 12. № 9. S. 45-51. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-007> (in Ukrainian)

10. Petroniuk A., Starepravo M., Kropyvnytska T. Evoliutsiia suspilnykh pohliadiv na invalidnist v konteksti Yevropeiskoho dosvidu. Materialy KhI Mizhnarodnoi naukovoï internet-konferentsii «*Sport suchasne suspilstvo*». Kyiv : NUFVSU, Olimpiiska literatura, 2018. S. 249-254. URL : https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/materialy_hi_mizhnarodnoyi_internet_konferentsiyi_sport_ta_suchasne_suspilstvo.pdf (in Ukrainian)
11. Kuzenko O. Y., Holod N. R., Yaniv O. V., Tudosy V.H., Fedorivska L.P. *Teoriia i metodyka adaptyvnoho fizychnoho vykhovannia v inkluzyvnomu osvithnomu prostori* : navch. posib. / 2-e vyd. pererob. i dop. Lviv : «Novyi Svit-2000», 2026. 174 s. URL : <https://ns2000.com.ua/teoriia-i-metodyka-adaptyvnoho-fizychnoho-vykhovannia-v-inkluzyvnomu-osvithnomu-prostori-navchalnyy-posibnyk/> (in Ukrainian)

| Матеріал надійшов до редакції: 10.01.2026 р. | Прийнято до друку: 28.02.2026 р. | Опубліковано: 31.03.2026 р. |

